

Nuoren työvoiman asema Suomen työmarkkinoilla

Valtiot. tri TERHO PULKKINEN

Työmarkkinatutkimustoimisto

Viime aikoina useassa eri yhteydessä esille tullut ns. suurten ikäluokkien kysymys on kääntänyt katseet nuoren työvoiman ongelmiin aivan toisella tavalla kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Väestönkehitys on johtanut siihen, että nuorimmat työkäiset ikäluokat kasvavat poikkeuksellisen runsaasti 1960-luvulla ja erityisesti sen alkupuolella. Kun toisaalta työvoimasta poistuvien määrä on tavallista suurempi, on yhteiskunnan suoritettavaksi annettu vaativa tehtäväryhmä, johon kuuluu ammattitaitoisen työvoiman jälkikasvun turvaaminen eli nuoren työvoiman kouluttaminen tuotantoelämän palvelukseen ja sen sijoittaminen työmarkkinoille mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti.

Nuoren työvoiman tarjonta

Työkäisen (15—64-vuotiaan) väestön¹ ja työvoiman² lisääntymisestä on esitetty ennusteita useassakin yhteydessä. Palautettakoon tässä mieleen kuitenkin vielä kertauksen vuoksi koko työkäisen ja 15—24-vuotiaan väestön kasvu vuosina 1960—70 (taulu 1). Työkäinen väestö lisääntyy tällöin poikkeuksellisen nopeasti eli vuosikymmenen alkupuolella peräti 47 000 henkeä ja jälkipuoliskollakin vielä 31 000 henkeä keskimäärin vuodessa. Erityisen no-

peasti kuitenkin kasvavat nuorimmat työkäiset ikäluokat. Nousu jatkuu voimakkaana aina 1960-luvun viimeisiin vuosiin saakka. Juuri parhaillaan elämme voimakkaimman lisäyksen aikaa ja 15—24-vuotiaiden määrä kasvoi vuodesta 1960 vuoteen 1961 yli 37 000 henkilöä, mikä on suurin vuotuinen lisäys kuluvalle vuosikymmenellä. Kaiken kaikkiaan nämä ikäluokat lisääntyvät 1960-luvun aikana noin neljännesmiljoonalla.

Suuri osa työkäisen väestön nuorimpiin kerroksiin kuuluvista henkilöistä käyttää kuitenkin aikansa koulunkäyntiin ja opiskeluun ja tulee työvoimaan vasta sitten, kun ammattitaidon hankkimiseen käytettävä ikävaihe on sivuutettu. Eri maissa

T a u l u 1. Koko työkäisen (15—64-vuotiaan) ja 15—24-vuotiaan väestön muutos vuosina 1960—70. Lähde: *Tor Hartman*, m.k.

Vuosi	I k ä l u o k k a			
	15—64	15—24	15—64	15—24
	Lisäys tai vähennys (—) 1 000 henkilöä		Indeksi 1959 = 100	
1960	40.2	26.5	101.5	104.0
1961	51.6	37.4	103.3	109.6
1962	52.0	35.9	105.3	115.0
1963	48.2	32.1	107.0	119.8
1964	43.9	26.7	108.6	123.8
1965	39.0	32.4	110.0	128.7
1966	33.0	4.8	111.3	129.4
1967	34.6	31.6	112.5	134.2
1968	30.7	15.8	113.6	136.6
1969	27.1	11.9	114.6	138.3
1970	27.6	— 4.7	115.6	137.6

¹ *Tor Hartman*. Väestönkehityksen ennuste vuoteen 1975 saakka. Tilastokatsauksia 1959, 4.

² *Aarno Strömmer*. Väestönkehitys ja työvoimavarat Suomessa vuosina 1950—70. Valtakunnansuunnittelutoimiston julkaisusarja A: 5. Helsinki 1959 sekä *Terho Pulkkinen*. Väestön ja työvoiman kehitys. Talousohjelmakomitean osamietintö II. Liite N:o 1. Helsinki 1960.

Taulu 2. Työntensiteetti ikäluokittain v. 1950 ja tammi—helmikuun vaihteessa v. 1961. Prosenttia kunkin ikäluokan koko väestöstä. Lähde: *Toini Ristimäki*. Työntensiteetin kehitys Suomessa vv. 1950—61. Kansallis-Osake-Pankin Kuukausikatsaus 1961, 11.

Ikä-ryhmä	Miehet		Naiset	
	1950	1961	1950	1961
	%			
15—19	74.2	59.6	53.4	44.6
20—24	90.4	71.1	64.4	64.8
25—29	94.9	91.3	56.8	54.3
30—34	97.2	94.4	57.0	65.6
35—44	97.7	93.4	59.9	66.1
45—54	96.6	89.2	59.9	65.1
55—59	93.5	81.3	52.6	53.2
60—64	86.6	72.2	42.0	40.5
65+	56.7	(22.1)	20.6	(6.0)

suoritetuissa tutkimuksissa on voitu havaita, että työhönohallistumisen eli työntensiteetin pääsuunta on laskeva, mikä johtuu työhönohallistumisen vähenemisestä lähinnä nuorimmissa ja vanhimmissa ikäluokissa. Elintason kohotessa koulunkäynti yleistyy, koulutukseen käytetty aika pitenee ja vanhimmat ikäluokat vetäytyvät eläkeiän alentuessa entistä aikaisemmin pois työvoimasta. Tähän saakka meillä Suomessa ei ole ollut mahdollista tutkia työntensiteetin muutosta ikäluokittain, koska työntensiteetiluvut ovat olleet tiedossa vain vuodelta 1950. On voitu vain olettaa, että nimenomaan nuorimmissa ikäluokissa työhönohallistumisen on täytynyt huomattavasti alentua, koska koulunkäynti ja opiskelu maassamme on selvästi yleistynyt. Onhan esimerkiksi oppikoulujen oppilasmäärä kymmenessä vuodessa noin kaksinkertaistunut. Työmarkkinatutkimustoimiston suorittaman jatkuvan työvoimatutkimuksen tuloksista voidaan nyt kuitenkin laskea työntensiteettilukuja ikäluokittain vuodelta 1961 ja verrata näitä kymmentä vuotta aikaisempaan väestölaskennan tietoihin.¹ Työvoi-

maan työvoimatutkimuksessa luetaan kaikki työlliset ja työttömät, jolloin työllisillä tarkoitetaan henkilöitä, joilla on työpaikka, riippumatta siitä, ovatko he laskentaviikolla olleet työssä vai tilapäisesti poissa työpaikastaan. Työvoimaan kuulumattomiksi taas luetaan koululaiset, opiskelijat, asevelvolliset, ao. viikolla yksinomaan omaa kotitaloustyötä tekevät perheenemännät, pysyvästi tai pitkäaikaisesti työkyvyttömät, eläkkeellä olevat sekä laitoshoidokit.

Työvoimaan kuuluvuutta on työvoimatutkimuksen mukaan tarkasteltu toistaiseksi vain yhdeltä viikolta, joka päättyi 4. 2. 1961. Muutenkaan nämä tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia väestölaskennan lukujen kanssa, sillä on todettu, että mitä pienemmän aikayksikön (kuukauden, viikon, päivän) työvoimasta on kysymys, sitä pienemmäksi se pyrkii tulemaan koko vuoden työvoimaan verrattuna.² Väestölaskennan ammatissa toimivaan väestöön tulisivat täten luetuksi monet sellaiset henkilöt, jotka työvoimatutkimuksessa jätetään laskentaviikolla työvoiman ulkopuolelle. On myös syytä muistaa, että työntensiteetti on ilmeisesti riippuvainen yleisestä taloudellisesta tilanteesta, niin että noususuhdanteen aikana työvoimaan kuuluvuus pyrkii lisääntymään. Runsas työvoiman kysyntä sekä siitä syystä kohonnut palkka- ja ansiotaso houkuttelevat työvoimaan myös sellaisia henkilöitä, jotka muulloin eivät osallistu ansiotyöhön. Laskusuhdanteen aikana työvoiman kysynnän vähentyessä tapahtuu taas vastavasti vapaaehtoista vetäytymistä työvoimasta. Pääasiassa tämä koskenee omaa kotitaloustyötä tekeviä perheenemäntiä, mutta kesäisin sekä muina oppilaitosten loma-aikoina myös niitä nuorimpiin työikäisiin ikäluokkiin kuuluvia henkilöitä, jotka käyttävät osan ajastaan koulunkäyntiin ja opiskeluun.

Työvoimatutkimuksen tulokset vahvistavat sitä käsitystä, että kuluneen 11 vuoden aikana työntensiteetti on merkittävästi alentunut etenkin miesten nuorim-

¹ *Toini Ristimäki*. Työntensiteetin kehitys Suomessa vv. 1950—61. Kansallis-Osake-Pankin Kuukausikatsaus 1961, 11.

² *Lauri Heikinheimo*. Metsätyövoiman tutkimusmenetelmä. Acta Forestalia Fennica 63. Helsinki 1954.

missa työikäisissä ikäluokissa (taulu 2). Aleneminen on huomattavin ikäryhmässä 20—24 vuotta ja selvästi suurempi kuin ikäryhmässä 15—19 vuotta. Tällöin näyttää siltä, että ensiksi mainitussa ryhmässä »koulutusintensiiteetti» on vuoteen 1950 verrattuna kasvanut enemmän kuin jälkimmäisessä. Tämä on merkinä paitsi ammattikoulutuksen yleistymisestä myös koulutusajan pitenemisestä, minkä on tehnyt tarpeelliseksi työvoiman laatuvaatimusten kasvaminen jatkuvasti teknillistyvän ja monimutkaistuvan tuotantotoiminnan piirissä.

Ei ole syytä uskoa, että edellä todettu kehitys olisi päätepisteessään, vaan että työntensiteetin suunta nuorten ikäluokien osalta lienee edelleen aleneva. Tällaiseen käsitykseen johtaa se, että mm. Norjassa 15—19-vuotiaiden nuorukaisten työntensiteetti on laskenut 72.2 %:sta vuonna 1950 jopa 51.2 %:iin vuonna 1961 eli siis huomattavasti alemmaksi kuin Suomessa.¹

Nuoren työvoiman rakenne

Työntensiteetin voimakkaasta alenemisestä huolimatta kuului siis 15—24-vuotiaista miehistä vielä n. 60—71 % ja naisista vastaavasti 45—65 % työvoimaan vuoden 1961 alussa. Jatkuvan työvoimatutkimuksen tulosten avulla on myös mahdollista tarkastella, miten tämä nuorin työvoima jakaantuu elinkeinoittain (taulu 3 ja kuva).² Työllisistä 15—19-vuotiaista miehistä oli 7. 1. 1961 päätyväällä viikolla yli puolet alkutuotannon (maa- ja metsätalouden) töissä, vajaa kolmannes jalostuksessa (teollisuus ja rakennustoiminta) ja vain 17 % palveluksessa (kauppa, liikenne ja varsinaiset palvelukset). Tämä johtuu siitä, että alkutuotannon piirissä on runsaasti työtä, joka ei vaadi ammattitaitoa ja että metsätöissä

T a u l u 3. Työllinen työvoima ikäluokittain ja elinkeinoittain tammikuussa 1961 jatkuvan työvoimatutkimuksen mukaan. Lähde: *Toini Ristimäki*. Työllisyys ikäluokittain ja elinkeinoittain tammikuussa 1961. Työmarkkinat 1961, 7—8. Moniste.

Ikäryhmä, vuosia	Alkutuotanto (Maa- ja metsätalouden)	Jalostus		Palvelukset, (Kauppa, liikenne, varsin. palvelukset)	Yhteensä
		Teollisuus, kaivostoim., käsityö	Rakennustoiminta		
%					

Miehet

15—19	52	24	7	17	100
20—24	29	31	16	24	100
25—29	25	31	14	30	100
30—34	29	28	14	28	100
35—44	32	26	16	26	100
45—54	39	22	14	24	100
55—59	45	23	12	20	100
60—64	49	21	9	19	100

Naiset

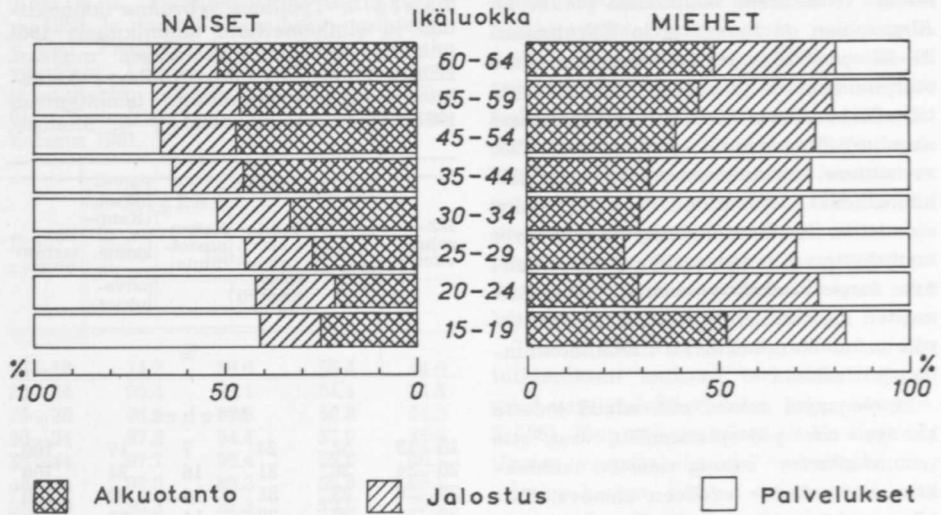
15—19	25	14	1	59	100
20—24	23	18	0	58	100
25—29	27	17	0	55	100
30—34	33	18	1	48	100
35—44	45	18	1	36	100
45—54	47	18	1	33	100
55—59	46	22	0	31	100
60—64	52	15	1	31	100

¹ Ryhmä »tuntematon» sisältyy yhteismäärään.

meillä käytetään runsaasti nuorta työvoimaa. Metsätyömaat sijaitsevat usein pitkien matkojen päässä, ja tavaksi on tullut, että niihin lähetetään nuorin työkontoinen mies talostaan. Teollisuuden ja rakennustoiminnan sekä myös palvelusten työt sitävästoin vaativat useimmissa tapauksissa ammattitaitoa ja työkokemusta, jota työmarkkinoille tulevilla nuorukaisilla ei voi riittävästi olla. Iän ja työkokemuksen karttuessa siirrytään sitten vähitellen rakennustoiminnan ja teollisuuden töihin. Seuraavan ikäryhmän miehistä, 20—24-vuotiaista, oli sitävästoin jo lähes puolet jalostuksen palveluksessa. Nuorten naisten elinkeinojakautuma oli merkittävästi toisenlainen kuin miesten, sillä lähes 60 %

¹ Sammandrag av den reviderte arbeidskraftprognose for 1960 og foreløpig — prognose for 1961. Arbeidsmarkedet 1960, 8.

² *Toini Ristimäki*. Työllisyys ikäluokittain ja elinkeinoittain tammikuussa 1961. Työmarkkinat 1961, 7—8. Moniste.

Työllinen työvoima ikäluokittain ja elinkeinoittain tammikuussa 1961. Jatkuvan työvoimatutkimuksen mukaan.

sekä 15—19- että 20—24-vuotiaista naisista työskenteli palveluksissa. Nämä tunnetusti naisvaltaiset elinkeinot voivat siis ilmeisesti tarjota runsaasti työtä myös kouluttamattomalle tai vain vähän koulutusta ja työkokemusta saaneelle naistyövoimalle.

Nuoren työvoiman kysyntä

Yleisenä toteamuksena voidaan sanoa, että nuori työvoima on viimeksi kuluneen parin vuoden aikana voinut hyvin sijoitua työmarkkinoille. Tämän hetken näkemyksemme on kuitenkin optimismin sävyttämä johtuen siitä, että saamme yhä elää jo vuoden 1958 loppupuolella alkaneen taloudellisen nousukauden merkeissä. Työvoiman kysyntä on ollut runsasta ja työttömyysaste on supistunut niin pieneksi, että suoranaista työvoiman puutetakin on aika ajoin esiintynyt.

Jatkuvan työvoimatutkimuksen tulokset kuitenkin osoittavat, että tietyn suuruisen työttömyysriski on uhkaamassa nuorta työvoimaa myös runsaan työvoiman kysynnän vuosina. Vuonna 1960 keskimäärin viikkoa kohden laskettu miesten työttömyysaste oli nimittäin merkittävästi

suurempi ikäluokissa 15—20-vuotta kuin muissa ryhmissä, vanhimmat mukaan luettuna (taulu 4). Myös naisilla työttömien osuus ikäluokan koko työvoimasta oli suurin mainitussa nuorimmassa ikäryhmässä.

Nuoren työvoiman työttömyysastetta arvosteltaessa on muistettava, että etenkin ammattitaidottomilla ja vain vähän työkokemusta omaavilla nuorilla työsuhteet muodostuvat suurelta osalta tilapäisiksi ja lyhytaikaisiksi. Sopivaa työalaa ja työnantajaa etsiessään nuoret yleensäkin joutuvat usein vaihtamaan työpaikkaa, joten tästä johtuva kitkatyöttömyyden määrä pyrkii muodostumaan suureksi. Edelleen on huomattava, että jatkuva työvoimatutkimus rekisteröi luonnollisesti myös niiden henkilöiden työttömyyden, jotka ovat työhön käytettävissä vain tiettyä aikaa vuodesta. Kun se osa koulua käyvästä ja opiskelevasta nuorisosta, joka haluaa osallistua ansiotyöhön, tulee yhtäaikaaisesti touko- ja kesäkuun vaihteessa työmarkkinoille, voi tällöin esiintyä työttömyysasteen puutetta siitä huolimatta, että työvoiman kysyntä kasvaa yleensä samanaikaisesti. Koulujen päättymisen vaikutusta nuoren työvoiman lisäksi osoit-

takoon se, että työnvälitystoimistoissa alle 18-vuotiaiden osuus kaikista työnhakijoista oli vuosina 1955—59 toukokuussa keskimäärin 11 % ja kesäkuussa 8 %, kun se vuoden alkukuukausina oli ainoastaan 2—4 %.¹

Suhteellisen korkeasta työttömyysasteesta huolimatta voitaneen väittää, että työttömyys ei sittenkään ole vaikeinta nuorten keskuudessa, koska heidän työttömyytensä on otaksuttavasti lyhytaikaisempaa kuin vanhoilla, joiden on työttömäksi jouduttuaan vaikeampi kuin nuorten löytää uutta työpaikkaa, kuten Beveridge on suorittamassaan tutkimuksessa todennut.²

Nuoren työvoiman työllistäminen kuluvalle vuosikymmenellä

Koska noususuhdannevuonnakin nuoren työvoiman työttömyysaste on ollut huomattavan korkea, on selvää, että laskusuhdanteen aikana myös sen työttömyysriski yhä kasvaa. Laskukauden aiheuttaman työvoiman kysynnän vähenevän seuraukset saattavat olla erityisen tuntuvia nuoren työvoiman osalta juuri kuluvalle vuosikymmenellä, jolloin nuoret ikäluokat ovat suurimmillaan. Saamme varautua siihen, että nousu- ja laskukaudet seuraavat toisiaan myös kuluvalle vuosikymmenellä, joten työvoiman kysyntää tasoittavaa työllisyyspolitiikkaa harjoitettaessa on erityisesti otettava huomioon nuoret ikäluokat ja niiden sijoittaminen tuotantoelämän palvelukseen. Pitäen mielessä sen tunnetun tosiasian, että työttömyysriski on suurin ammattitaidottomilla työntekijöillä, on kaikenlaiselle koulutukselle nuorten ammattitaidon kohentamiseksi annettava ensisijainen merkitys. Tämä on välttämätöntä jo jatkuvan taloudellisen kasvunkin turvaamiseksi, mikä edellyttää, että tietämyksen ja taidon taso säilyy ja entisestään kohoaa työntekijäkunnan keskuudessa.

¹ Terho Pulkkinen. Suurten ikäluokkien työllistämisingelma. Väestöntutkimuksen Vuosikirja VI — 1960.

² William Beveridge. Full Employment in a Free Society. London 1953, s. 70.

Taulu 4. Työttömyysaste ikäluokittain vuonna 1960 kaksinkertaisin keskivirhein. Keskimäärin viikossa. Lähde: Toini Ristimäki. Työttömän työvoiman rakenne vuosina 1959 ja 1960. Työmarkkinat 1961, 6. Moniste.

Ikäryhmä	Miehet	Naiset	Molemmat sukupuolet
	%		
15—20	4.4 ± 0.6	2.0 ± 0.5	3.2 ± 0.4
21—24	2.1 ± 0.5	1.3 ± 0.5	1.7 ± 0.3
25—29	2.0 ± 0.4	1.4 ± 0.5	1.8 ± 0.3
30—39	1.5 ± 0.3	0.9 ± 0.2	1.2 ± 0.2
40—49	1.8 ± 0.3	1.0 ± 0.2	1.4 ± 0.2
50—59	1.7 ± 0.3	1.1 ± 0.3	1.4 ± 0.2
60—64	2.2 ± 0.8	1.0 ± 0.5	1.7 ± 0.5
65—	1.3 ± 0.8	—	0.9 ± 0.6
Koko työtön työvoima	2.0 ± 0.1	1.1 ± 0.1	1.6 ± 0.1

Edellä todettu työntensiteetin aleneminen nuorimmissa työikäisissä ikäluokissa osoittaa ilahduttavaa kehitystä, jonka tulisi edelleen jatkua. Mahdollisimman monen työkuuntoisen ihmisen elämässä pitäisi voida entistä selvemmin erottaa se aika, joka on valmistautumista ammattiin. Suurten ikäluokkien paineen edessä koululaitoksemme laajuuden sanotaan kuitenkin lähivuosina käyvän riittämättömäksi. Valtakunnansuunnittelutoimistossa suoritettussa tutkimuksessa on nimittäin todettu, että vaikka eri koulumuodot ovatkin voimakkaasti laajentumassa, ei tämä ole kuitenkaan riittävää, vaan koulujen ulkopuolelle jää yhä kasvava nuorisjoukko.³ Koulujen perusverkon jatkua vähentäminen olisi siten välttämätöntä. Tämän rinnalla harjoitettavaan työllisyyspolitiikkaan läheisesti liittyvänä pitäisi voida jatkaa ja kehittää meillä menneinä työttömyysvuosina käytettyä ammattikurssitoimintaa lähinnä alkutuotannon piiristä tulevan ammattitaidottoman nuoren työvoiman kouluttamiseksi.

³ Ennakkotietoja ns. suurten ikäluokkien koulunkäynnin mahdollisuuksia ja tarvetta valaisevasta tutkimuksesta. Valtakunnansuunnittelutoimisto. 1961. Moniste.